

PLÁN MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY

**Základní škola, Praha 10, Olešská 2222/18,
příspěvková organizace**

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

OBSAH

Obecný úvod	4
O InBázi	4
O projektu Mosty ke školám II	5
Úvod do tématu	6
Multikulturalismus, Multikulturní výchova	6
Historie a současnost menšin v ČR	7
Multikulturalita ve školství	10
Základní škola, Praha 10, Olešská 2222/18	11
Klíčová aktivita projektu: Vytvoření plánu multikulturní výchovy	11
Zmapování prostředí školy a jejich technických možností	12
Návrh možného zpřesnění a rozpracování průřezových témat multikulturní výchovy	13
Vytvoření plánu multikulturní výchovy. Realizace a testování plánu v praxi	14
Závěrečná evaluace plánu, zapracování zpětných vazeb, finalizace plánu	17
Použitá literatura a zdroje	20
Autorský tým	20
Přílohy	
• Metodické a pracovní listy Česko pro 0. až 2. ročník	
• Metodické a pracovní listy Slovensko pro 0. až 3. ročník	
• Metodické a pracovní listy Německo pro 2. až 4. ročník	
• Metodické a pracovní listy Polsko pro 2. až 4. ročník	
• Metodické a pracovní listy Ukrajina pro 3. až 4. ročník	
• Metodické a pracovní listy Rusko pro 3. až 5. ročník	
• Metodické a pracovní listy Itálie pro 4. až 6. ročník	
• Metodické a pracovní listy Řecko pro 4. až 6. ročník	
• Metodické a pracovní listy Sýrie pro 4. až 6. ročník	
• Metodické a pracovní listy Vietnam pro 4. až 6. ročník	
• Tipy a zdroje k multikulturní výchově pro ZŠ	

OBECNÝ ÚVOD

O INBÁZI

InBáze, z. s. je nestátní nezisková organizace, která existuje od roku 2001. Jejím posláním je vytvářet bezpečný a otevřený prostor k vzájemnému poznávání a porozumění mezi českými občany a lidmi jiných národností a kultur.

Nabízíme aktivity pro migranty a jejich rodiny – odborné sociální, právní a psychosociální poradenství, asistenční a poradenské služby včetně pomoci v nouzi. **Provozujeme komunitní centrum**, organizujeme programy pro děti a mládež, kurzy českého jazyka pro děti i dospělé, multikulturní skupiny a komunitní akce pro širokou veřejnost. **Spolupracujeme se školami** v oblasti metodické podpory pedagogických pracovníků při začleňování žáků s odlišným mateřským jazykem (OMJ), realizujeme multikulturní vzdělávací a komunitní programy, poskytujeme metodické materiály pedagogům a žákům, organizujeme pravidelné volnočasové aktivity pro žáky. Pro interkulturní a pedagogické pracovníky **pořádáme kurzy**. Každoročně **realizujeme interkulturní festival RefuFest** a provozujeme také **sociální podnik Ethnocatering**.

V rámci tématu podpory **začleňování žáků s OMJ** do českého školství se snažíme nastavit komplexní systém podpory od vyčlenění funkce koordinátora inkluze přes metodickou podporu pedagogů, jazykovou podporu dětí a komunikaci s rodiči až po práci s dětským kolektivem.

V **oblasti multikulturní výchovy** dlouhodobě spolupracujeme se školami s různou mírou intenzity. Vytváříme a realizujeme multikulturní programy pro MŠ a 1. i 2. stupeň ZŠ (projekt *Bedýnky příběhů*, diskuze s migranty) včetně nastavení plánů multikulturní výchovy. Rovněž se věnujeme vytváření metodických a pracovních materiálů včetně audio nahrávek nebo video spotů k tématům multikulturality nebo komplexnímu nastavení plánů pro školy v oblasti multikulturní výchovy.

Organizujeme **komunitní aktivity** zaměřené na ethnovaření, výtvarné aktivity nebo kulaté stoly na různá sociální nebo vzdělávací témata. Pravidelně realizujeme **interkulturní kluby a příměstské tábory** při ZŠ, ve kterých se v menších kolektivech potkávají děti z různých kultur a zemí.

O PROJEKTU MOSTY KE ŠKOLÁM II

Projekt Mosty ke školám II je zaměřen na podporu začleňování žáků s odlišným mateřským jazykem, komunitních, volnočasových a jiných neformálních aktivit a další rozvoj kompetencí dětí a žáků v oblasti multikulturního vzdělávání. Jeho cílem je zvýšení kvality vzdělávání prostřednictvím posílení inkluze v multikulturní společnosti rozšiřováním vzdělávacích programů o prvky rozvoje sociálních a občanských kompetencí. Projekt přispívá k sociální soudržnosti, chápání a respektování sociokulturní rozmanitosti, vztahu k okolnímu prostředí, k porozumění a toleranci odlišných kultur.

V rámci projektu spolupracujeme se **třemi pražskými základními školami a dvěma mateřskými školami**, názvy jsou uvedeny dle rejstříku MŠMT:

- **Masarykova základní škola, Praha 9 – Újezd nad Lesy, Polesná 1690**
- **Základní škola, Praha 10, Olešská 2222/18, příspěvková organizace**
- **Základní škola Zárubova v Praze 12**
- **Mateřská škola Revoluční**
- **Mateřská škola ČTYŘLÍSTEK, Praha 13, Mezi Školami 2323**

Tato školská zařízení jsme vybrali z toho důvodu, že podporují sociokulturní prostředí, toleranci a vzájemné obohacování jednotlivých kultur. Rádi jsme je podpořili ve snaze o vytváření proinkluzivního multikulturního prostředí.

Projekt se zaměřuje zejména na metodickou podporu pedagogického sboru a vedení škol, všech zapojených žáků včetně žáků s OMJ, dále rodičů nebo veřejnosti.

V projektu jsou realizované následující klíčové aktivity:

- Zmapování a nastavení spolupráce a komunikace s CS
- Vytvoření plánů školy pro začleňování dětí a žáků s OMJ
- Vytvoření plánu multikulturní výchovy
- Interkulturní klub na ZŠ
- Komunitní aktivity
- Řízení projektu

ÚVOD DO TÉMATU

Multikulturalismus lze jednoduše chápat jako konstatování faktu, že v jednom státě společně žijí lidé různých kultur, etnik a ras.

Kromě toho termín multikulturalismus znamená myšlenkový a politický směr, který zdůrazňuje prospěšnost kulturní diverzity pro společnost a stát a snaží se o rovnoprávnost všech občanů bez ohledu na jejich původ, etnicitu či náboženské přesvědčení. Cílem multikulturalismu je zvyšovat schopnost respektu vůči odlišnému, překonávat stereotypy, předsudky, nejružnější formy xenofobie a rasismu. Je zaměřen na vnímání odlišnosti jako příležitosti k obohacení, nikoli jako zdroje konfliktu.

Multikulturní výchova je pedagogická činnost, která umožňuje žákům seznamovat se s rozmanitostí různých kultur, jejich tradicemi a hodnotami a zároveň si tak hlouběji uvědomovat specifika vlastní kultury. Přes poznávání a porozumění jiným kulturám vede cesta k zaujímání tolerantních postojů k příslušníkům jiných etnik a ras, respektování jiných národů, a následně k vzájemné koexistenci a kooperaci. Proto cílem multikulturní výchovy není jen předávat informace o různých národech, rasových a náboženských skupinách, ale také budovat otevřenost, rozvíjet smysl pro spravedlnost, vychovávat k partnerství, spolupráci a solidaritě.

Multikulturní výchova se hluboce dotýká i mezilidských vztahů ve škole, vztahů mezi učiteli a žáky, mezi žáky navzájem, mezi školou, rodinou a místní komunitou. Multikulturní přístup se prolíná různými vzdělávacími oblastmi a měl by se projevit nejen v realizovaném učivu, ale také v metodách, v klimatu třídy i celé školy.

Průřezové téma multikulturní výchova je součástí rámcového vzdělávacího programu pro předškolní a základní vzdělávání, jelikož jednou ze základních funkcí vzdělávacího systému je příprava na život ve společnosti a světě, který se poslední dobou stává více a více multikulturní. Začleněním multikulturní výchovy do vzdělávání školský systém reaguje na rostoucí multikulturalitu, etnickou a sociokulturní rozmanitost v české společnosti. Česká republika se po vstupu do Evropské unie zařadila mezi státy s výrazným počtem dlouhodobě pobývajících cizinců (tj. osob s cizí státní příslušností/občanstvím).

HISTORIE A SOUČASNOST MENŠIN V ČR

Cizinci v České republice jsou aktuálním společenským tématem, kterému se nelze vyhnout ani ve výuce na mateřských a základních školách. Mohlo by se zdát, že se jedná o nový jev, pravdou však je, že pohyb cizinců nebo také zahraniční migrace je na našem území přítomný neustále. V České republice žijí **příslušníci čtrnácti uznaných národnostních menšin. Jedná se o menšinu běloruskou, bulharskou, chorvatskou, maďarskou, německou, polskou, romskou, rusínskou, ruskou, řeckou, slovenskou, srbskou, ukrajinskou a vietnamskou.** Po staletí přítomná početná židovská menšina po II. světové válce téměř zanikla (podle odhadů dnes žije v Česku kolem 15 000 Židů, k židovskému vyznání se jich však v roce 2011 přihlásilo pouze 1132).

Historická zkušenost českého území s migrací zasahuje do období raného středověku. První zmínky o pohybu obyvatelstva na území našeho dnešního státu pocházejí již ze 6. století v období příchodu **Slovanů**. V počátečních obdobích slovanského osídlení probíhala migrace obyvatelstva často a samozřejmě, někdy i nuceně. Mezi středověké „imigranty“ patřily skupiny Valonů, Vlámů, Židů, Romů, Valachů i Irů.

Pro naši moderní historii je však důležitá především migrace **Němců**, kteří se usídlili mezi 12. a 14. stoletím v českém pohraničí na základě pozvání panovníků Českých zemí, aby nevyužité pohraniční oblasti zúrodnili. Z pohraničních oblastí se postupně stěhovali i do dalších částí země.

I nadále však přicházeli cizinci ve větších či menších vlnách, za zmínku stojí například **Romové**, o kterých se píše v Dalimilově kronice již v první polovině 13. století a kteří zde žijí dodnes. V 16. století pak přicházeli Charváti prchající především před osmanskou expanzí na Balkáně a také švýcarští Habáni, které vyhnala náboženská perzekuce. V pozdějším období můžeme zmínit třeba Francouze v 18. století, kteří se zde usidlovali na základě pozvání panovnice Marie Terezie nebo se zde usadili po bitvě u Slavkova. Na začátku 19. století po anexi Bosny a Hercegoviny Rakouskem-Uherskem to byli také obyvatelé Balkánu převážně muslimského vyznání.

Československo bylo v době svého založení zemí velmi národnostně smíšenou a také k cizincům velmi tolerantní, což bylo mj. pozůstatkem mnohonárodnostního složení Rakousko-Uherské monarchie, jíž bylo součástí. Kromě Čechů a Slováků žila na jeho území třímilionová německá menšina a kromě ní tradičně i další skupiny, jako například Rusíni, Maďaři, Židé či Poláci, a to po mnoho století.

Důležité je ovšem zmínit, že historicky převažoval počet vystěhovalých Čechů nad počtem cizinců, kteří na naše území přišli. Češi odcházeli především z ekonomických důvodů, v závislosti

na historickém období i z politických a náboženských. Nejčastěji byly jejich cílem USA, Kanada, Austrálie, Velká Británie, Německo, Rakousko, Argentina a Francie. Česko bylo převážně vystěhovaleckou zemí až do počátku 90. let 20. století.

Situace se výrazně změnila s příchodem II. světové války a následným obdobím komunismu. Nejvýznamnější změny v etnickém složení a prostorovém rozmístění obyvatelstva se projeví v důsledku poválečného **vyhoštění Němců a genocidy židovského obyvatelstva** (ze 120 000 se vrátilo po válce minimum), vliv mělo také následné dosídlování pohraničních oblastí. V tomto období také proběhla vlna návratu (reemigrace) Čechů a Slováků ze zahraničí, převážně z Maďarska, SSSR (volyňští Češi), Rumunska, Francie, Rakouska, Polska, Německa a Jugoslávie.

S nástupem **komunistického režimu** byla legální zahraniční migrace výrazně omezena, zároveň však došlo k nárůstu té nelegální. Odhaduje se, že v letech 1948 až 1989 odešlo do zahraničí asi 500 tisíc obyvatel. Jedním z důsledků těchto událostí a setrvávající uzavřenosti státu bylo zvyšování národnostní jednotnosti obyvatelstva a tím i nedostatek příležitostí ke kontaktu s cizinci a zkušeností s mnohonárodnostním prostředím. S tímto se starší generace potýkají dodnes. Ale i v tomto období přicházeli ze zahraničí cizinci. Prvními, kteří přišli, byli **Bulhaři**. Československo poskytovalo pomoc s rozvojem průmyslu v převážně zemědělském Bulharsku, výměnou přišlo několik tisíc bulharských zemědělců dosídlit stále poloprázdné pohraniční oblasti.

Další početnější skupinou byli **řečtí uprchlíci** utíkající před občanskou válkou v Řecku. Mezi roky 1948 a 1949 přišlo asi 12 000 levicově orientovaných Řeků, z velké části dětí, kteří tehdy byli velmi přátelsky přijati, a byla jim poskytnuta veškerá pomoc.

Pozdější, zejména pracovní migrace cizinců, byla upravena na základě mezivládních dohod a obchodních smluv, které měly převážně charakter hospodářské pomoci spočívající ve vyučení a speciální odborné přípravě pracovníků těchto zemí, kde nebylo možné potřebnou kvalifikaci získat. Dohody byly uzavírány se zeměmi patřícími do vlivové sféry tehdejšího SSSR, a to konkrétně s Polskem, Maďarskem, Vietnamem, Mongolskem, Laosem, Severní Koreou, Kubou, Angolou a Nikaraguou. Speciální obchodní smlouvy zmiňující pohyb obyvatel mělo Československo pouze s Polskem a bývalou Jugoslávií. Nejvýznamnější mimoevropskou zemí byla z pohledu přílivu pracovní síly Vietnamská socialistická republika, v rámci Evropy Polsko.

Od otevření hranic se Česká republika stala postupně zemí výrazně přistěhovaleckou, kde počet zahraničních imigrantů rok od roku roste. I když byl v posledních letech nárůst omezen z důvodu omezeného pohybu osob kvůli pandemii COVID-19, velká část cizinců tu zůstává a do ČR přichází rekordní počet cizinců. V posledních pěti letech byl zaznamenán nárůst více než 30%.

Ke konci roku 2021 bylo v Česku podle Českého statistického úřadu skoro 661 tisíc cizinců, což tvoří víc než 6 % české populace. **V Praze je to však přes 36 % (od roku 2011 se tento podíl takřka nemění), a ve Středočeském kraji 14 % všech cizinců, kteří legálně pobývají v ČR.** Nejsou v těchto počtech ale zahrnuti cizinci, kteří v Česku legálně pobývají bezvízově a neregistrovaní občané Evropské unie. Z toho vyplývá, že reálné počty cizinců jsou vyšší, než tabulky uvádí. I přes velký nárůst v posledních letech je ovšem hodnota podílu v mezinárodním srovnání stále relativně nízká.

Co se týče národnostního složení, k 31. 12. 2021 převažují cizinci ze třetích zemí a mezi nimi dominují občané **Ukrajiny** (196,8 tis.), **Vietnamu** (64,8 tis.) a **Ruské federace** (45,3 tis.). Ze zemí EU jsou to občané **Slovenska** (114,6 tis.), **Rumunska** (18,8 tis.), **Polska** (17,9 tis.), Bulharska (17,2 tis.) a **Německa** (14,7 tis.).

Rozmístění pobytu cizinců na území republiky je zřetelně diferencované. **Praha se stala „cílovým městem** s jednoznačně největší regionální koncentrací těchto osob. Důvodů je proto hned několik, např. více pracovních příležitostí v kvalifikovaných i nekvalifikovaných odvětvích, již existující cizinecké komunity, lepší infrastruktura pro vyřizování pobytových záležitostí i pomoc v různých krizových situacích (např. neziskové organizace), ale i určitá anonymita a majoritní obyvatelstvo více zvyklé a tolerantnější vůči cizincům. Podobné rysy samozřejmě vykazují i další velká města v republice. V rámci Prahy je patrná vyšší koncentrace občanů Ukrajiny na území městského obvodu Praha 4 a Praha 9. Občané Vietnamu jsou pak ve větší míře soustředěni na území Prahy 4 (tržnice Sapa). Nejvyšší podíl občanů ruského státního občanství pak vykazuje Praha 5.

Občané Ukrajiny se mimo Prahu dále více soustřeďují ve Středočeském a Jihomoravském kraji, občané Vietnamu v pohraničních oblastech převážně s Německem. Atraktivními regiony pro občany Ruské federace jsou Středočeský, Jihomoravský a Karlovarský kraj. Hlavními důvody jsou opět pracovní příležitosti (např. automobilka Škoda v Mladé Boleslavi), dostupnost velkých měst (Praha, Brno), ale i historické vazby (lázeňská města) a již existující menšinové komunity.

Začátkem roku 2022 situace se zřetelně změnila. Z důvodu války na Ukrajině v České republice a v jiných státech EU je zaznamenán velký nárůst migrantů z Ukrajiny. Celkem jich od začátku ruské invaze koncem února uprchlo přes šest milionů, ale okolo dvou milionů lidí se na Ukrajinu již vrátilo. K 1. 6. 2022 v Česku získalo víza 360 tisíc ukrajinských uprchlíků. Mezi dospělými Ukrajinci s dočasnou ochranou jsou asi tři čtvrtiny žen. Z celkového počtu tvoří ženy 43 %, děti 36 %, muži ve věku 18–64 let 17 % a senioři 3,5 %, vyplývá z dat ministerstva vnitra.

MULTIKULTURALITA VE ŠKOLSTVÍ

V České republice ve školním roce 2021/2022 navštěvovalo MŠ, ZŠ a SŠ 52 699 cizinců, což představuje podíl 3 % na celkovém počtu žáků. V Praze je však podíl žáků a studentů s jiným než českým občanstvím na uvedených typech škol 3x větší (8,8 %, celkem 19 912 cizinců). V Praze jsou ale také školská zařízení, kde podíly cizinců překračují i 20 % hranici. Dle demografické analýzy vývoje má tento trend stoupající tendenci.

Ve skutečnosti jde ve všech úrovních školství o něco vyšší počty cizinců, neboť uvedené statistiky vykazují jako cizince pouze osoby s jiným než českým státním občanstvím. Avšak u nás žije také určitý počet osob – imigrantů, kteří již české občanství získali, avšak stále si udržují etnickou identitu odlišnou od rodilých Čechů, která se projevuje i u jejich dětí.

Co se týče národnostního složení, v českých školách (MŠ, ZŠ, SŠ) převažují cizinci ze třetích zemí a mezi nimi dominují občané **Ukrajiny (28 %)**, **Vietnamu (20 %)** a **Ruské federace (7 %)**. Ze zemí EU jsou to občané **Slovenska (19 %)**, **Německa a Polska** (příhraniční oblasti).

Podle Českého statistického úřadu ve školním roce 2021/2022 navštěvovalo pražské MŠ 4893 cizinců, což představuje podíl 11,5 % na celkovém počtu žáků. 806 dětí pochází ze Slovenska, 2816 z jiných zemí Evropy a 1271 jsou občané ostatních států světa.

Jak je vidět ze statistik, je v současné době multikulturní prostředí vytvořeno i v **mateřských školách**. Děti se na denní bázi setkávají s tématy multikulturality, migrace a to buď napřímo nebo prostřednictvím médií. Proto je nutné začít s multikulturní výchovou již v předškolním věku, kdy děti nemají ještě předsudky, neuvědomují si své rozdíly. Své životní postoje si lidé vytvářejí postupně skrze zkušenosti, přebíráním názorů starších dětí a dospělých. A aby tyto postoje byly kladné, je velice důležité vést děti k respektování odlišných kultur pozitivními příklady, vhodnou motivací a vytvářením přátelských vztahů mezi sebou navzájem.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA, PRAHA 10, OLEŠSKÁ 2222/18, PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE (dále ZŠ Olešská nebo Základní škola Olešská)

Základní škola Olešská se nachází na Praze 10, je jednou z 10 škol v tomto městském obvodu. Jedná se o plně organizovanou školu, má všechny ročníky 1. i 2. stupně a od září 2014 také jednu třídu přípravného ročníku. Ve školním roce 2018/2019 školu navštěvovalo zhruba 420 žáků, přičemž počet žáků každoročně mírně stoupá. Školní budova, v níž škola dodnes sídlí, byla postavena již v roce 1974 a postupně prochází rekonstrukcí. Po materiální stránce je škola velmi dobře vybavená, součástí školy je i školní družina a školní hřiště, děti mohou navštěvovat školní jídelnu. Od roku 1994 je ZŠ Olešská fakultní školou PedF UK.

Ve školním roce 2021/22 školu navštěvuje 535 žáků, z toho je 53 žáků s odlišným mateřským jazykem. Ve škole působilo 32 pedagogů a 12 asistentů.

V roce 2021/22 základní škola Olešská disponuje přípravnou třídou, třemi 1. a 2. třídami, dvěma třídami v dalších ročnících, celkem je v ZŠ 21 tříd.

Klíčová aktivita projektu: Vytvoření plánu multikulturní výchovy pro ZŠ

Cílem této aktivity je pomoci škole vytvořit plán multikulturní výchovy, ověřit jej v praxi, vyhodnotit a zapracovat případné změny. Prostřednictvím multikulturního plánu podpořit rozvoj sociální a občanské kompetence dětí a seznámit je s kulturou cizích zemí. Cílovou skupinou jsou děti, pedagogové a vedení škol.

Klíčová aktivita se skládala z několika fází. Během přípravné fáze jsme oslovili všechny participující složky – vedení MŠ, pedagogy a další pedagogické pracovníky a sestavili tak tým aktivity. V rámci realizační fáze byly naplánovány a průběžně realizovány následující kroky:

- Zmapování prostředí školy a jejích technických možností
- Návrh možného zpřesnění a rozpracování průřezových témat multikulturní výchovy pro jednotlivé ročníky a předměty
- Vytvoření plánu multikulturní výchovy
- Realizace a testování plánu v praxi po dobu min. jednoho školního roku
- Závěrečná evaluace plánu, zapracování zpětných vazeb, finalizace plánu

Zmapování prostředí školy a jejich technických možností

V rámci realizační fáze projektu bylo na ZŠ Olešská provedeno dotazníkové šetření mezi pedagogy, jehož cílem bylo zmapovat prostředí školy v oblasti multikulturní výchovy. Pro získání dat byla využita metoda strukturovaného dotazníku, který byl rozeslán učitelům na 1. stupni ZŠ v elektronické formě. Dotazníkové šetření bylo dále doplněno rozhovory s garantem tvorby plánu multikulturní výchovy k daným otázkám a situaci v oblasti multikulturní výchovy ve škole. Konkrétně byly otázky zaměřeny na dvě oblasti: *Co nabízí škola učitelům jednotlivých ročníků 1. stupně k vyučování multikulturní výchovy? a Jaké konkrétní možnosti poté učitelé využívají při výuce?*

K vyučování multikulturní výchovy ZŠ přistupuje celkem aktivně. Průřezová témata v oblasti multikulturní výchovy jsou zapracována do ŠVP. Pedagogové mají k dispozici dostatek materiálů pro výuku těchto témat v jednotlivých předmětech. Pedagogický sbor je ale málo informován o novinkách v oblasti MKV, pedagogům chybí sdílení tipů na zapracování multikulturních témat do výuky nebo pravidelná školení v dané problematice.

Škola zajišťuje výuku češtiny jako druhého jazyka, organizaci výjezdů tříd zaměřených na soužití a spolupráci dětí, občas ve škole probíhají výstavy a besedy pro rodiče. Škola spolupracuje s neziskovými organizacemi (Meta a InBáze), odkud pedagogové mají k dispozici materiály pro výuku multikulturních témat a absolvují školení v dané problematice. Dále na škole fungují odpolední kluby, které jsou realizovány v rámci projektu Nevzdáme to! organizací Nová škola, o.p.s. Nepravidelně se koná projekt EDISON od organizace AIESEC, naposled ve školním roce 2017/2018, školu navštívili studenti z Indonésie, Ukrajiny a Brazílie.

Při výuce multikulturní výchovy pedagogové uvádí využití pohádek a tradic různých národů (hodiny Českého jazyka a Výtvarné výchovy), výchovu k toleranci (každý umíme něco), světadíly – obyvatelé, kultura (Prvouka, Přírodověda, Vlastivěda) a trénink diskuse. Upevnění vztahů a posílení sociálních vazeb mezi žáky probíhá také v třídnických hodinách a v rámci programů všeobecné primární prevence, kterou zajišťují externí lektori, např. organizace Život bez závislostí.

Pedagogové používají ve výuce multikulturní výchovy i další metody: spolupráce s knihovnou, muzeem či dalšími institucemi, zapojení žáků do organizace akcí pro spolužáky či mladší žáky (spolupráce mezi třídami, posílení sociálních vazeb, vrstevnické učení). Dopisování s cizinci, adopce na dálku dětí z třetího světa ve škole není realizováno.

Ve škole využívají při práci s multikulturními tématy hotové pracovní listy, videa, knížky a vyprávění, webové stránky www.JSNS.cz nebo si vymýšlí a vyrobí pomůcky sami. Ve třídách jsou interaktivní tabule, k dispozici jsou tablety a nová počítačová učebna. V rámci potřeb pro výtvarnou výchovu má škola velmi omezené prostředky, záleží na tom, jaký materiál je potřeba nakoupit, a jestli bude možnost jeho dalšího využití.

Z mapování prostředí školy v oblasti multikulturní výchovy vyplývá, že je nutné vytvoření prostoru pro sdílení dobré praxe mezi pedagogy včetně podpůrných materiálů tak, aby bylo zařazování nových metod a technik pro pedagogy snazší. A také motivace pedagogů k využívání těchto metod a zpracování většího množství metodických materiálů pro pedagogy, což by mohlo vést k jejich snazšímu využití při výuce.

Návrh možného zpřesnění a rozpracování průřezových témat multikulturní výchovy pro jednotlivé ročníky a předměty

V rámci projektového týmu bylo dohodnuto, že výstupem klíčové aktivity bude vytvoření operačního plánu multikulturní výchovy pro ZŠ Olešská. Společně jsme diskutovali podobu a strukturu plánu, která mimo úvodní části týkající se obecnějších pojmů a vývoje migrace na našem území bude zejména obsahovat detailně zpracované metodické materiály určené pro přímou práci pedagogů s žáky ve třídách.

Plán bude zpracován napříč všemi předměty tzn. Český jazyk, Matematika, Prvouka (u vyšších ročníků Přírodověda, Vlastivěda), Výtvarná a pracovní výchova, Hudební výchova, Anglický jazyk, Tělocvik.

Jako úvod do tématu ke každé zemi jsme zvolili realizaci vzdělávacích programů – *Bedýnky příběhů* ve třídách. Obsahem programů jsou vždy: pohádka (dvojjazyčné vyprávění/čtení v původním jazyce a češtině), dále povídání o zemi, tradicích a kultuře s využitím mapy, fotografií, předmětů a dále výtvarná aktivita, během níž se děti seznamují s tradičními technikami a materiály daných zemí. Metodické materiály a práce s nimi tak navazují na tyto programy, ale mohou fungovat naprosto samostatně.

Byl stanoven harmonogram aktivit, pro 1. ročník byly vybrány země – Slovensko a Česko, pro 2. ročník – Polsko a Německo, pro 3. ročník - Rusko a Ukrajina, pro 4. ročník – Řecko a Itálie, pro 5. – Vietnam a Sýrie.

Na jaře roku 2021 měly proběhnout vietnamské, řecké, německé, ruské a české programy, zaměřené na masopustní tradice. Na podzim roku 2021 byly naplánovány syrské, na jaro roku 2022 – slovenské, polské, italské a ukrajinské programy. Po programech pak měly být předávány jednotlivým pedagogům metodické materiály k pilotování.

Vytvoření plánu multikulturní výchovy. Realizace a testování plánu v praxi

Realizace aktivity probíhala po dobu dvou školních let, během kterých byly vytvářeny a zpracovávány metodické materiály, diskutované s garantkou na straně školy. Postupně tak vznikala finální podoba samotného plánu multikulturní výchovy, včetně jeho grafického zpracování. Do výuky bylo postupně zařazeno deset vzdělávacích multikulturních programů *Bedýnky příběhů*. Po programech byly do tříd předávány k pilotování metodické materiály pro pedagogy s navazujícími pracovními listy pro žáky k dané zemi. Programy se nakonec realizovaly následovně:

šk. rok 2020/21

v únoru 3x Česko – Masopust, online – ve třídách 1.A, 1.B, 1.C, 2x Vietnam, online – 5.A, 5. B,
v březnu 2x Řecko, online – 4.A, 4.B,
v dubnu 2x Německo, online – 2.A, 2.B,
v květnu 2x Rusko, prezenčně – 3.A, 3.B

šk. rok 2021/22

v říjnu 2x Sýrie, prezenčně pro 5.A, 5.B,
v únoru 3x Slovensko, prezenčně pro 1.A, 1.B, 1.C,
v březnu 1x Polsko, prezenčně pro 2.B,
v dubnu 2x Itálie, prezenčně pro 4.A, 4.B,
v květnu – 2x Polsko, prezenčně pro 2.A, 2.C, 2x Ukrajina, prezenčně pro 3.A, 3.B.

Vzhledem ke komplikacím, spojeným s protiepidemiologickými opatřeními proti pandemii COVID-19, bylo nutné některé programy připravit a realizovat online, prostřednictvím komunikační platformy Microsoft Teams, kterou začala škola používat. Jednalo se o tyto programy přibližující následující země:

Bedýnka příběhů z Česka byla věnována oslavě svátku Masopust a proběhla online. Po úvodu a připojení počítače pedagožky (žáci se nacházeli v třídě, lektori byli připojeni online) si žáci poslechli pohádku *O Koblížkovi*, následovalo povídání o oslavách Masopustu u nás i ve světě pomocí prezentace a video nahrávek. V druhé části, inspirované masopustními maskami, si žáci

vytvářeli a zdobili papírové klobouky pomocí barevných krepových papírů, které jim byly připraveny a zaslány v předstihu.

Italský program, jenž proběhl prezenčně, se skládal z poslechu krátkého italského pohádkového příběhu *Jak slepý zpěvák vyzrál na zloděje*, který poté společně s lektorkami žáci zreflektovali. Žáci se seznámili s tradicemi a kulturou Itálie s využitím mapy světa, fotografií (vlajka, hlavní město, moře, fauna, jídlo, svátky a tradice, italská auta a moda). Žáci přičichli k voňavým bobkovým listům, která lektorka přivezla z Itálie, a vyzkoušeli benátské karnevalové masky. Ve výtvarné části programu pracovali s tradičním materiálem využívaným řemeslníky v Itálii – kůží a mohli si tak vyzkoušet její zdobení pomocí speciálních barev na kůži.

Program zaměřený na **Německo** proběhl online. Po úvodu a připojení se žáci nejprve naučili názvy zvířat německy a poté si poslechli pohádku *Brémští muzikanti* bratří Grimmů v českém a německém jazyce. Poté následovalo zajímavé a vtipné povídání na základě interaktivní prezentace o našem západním sousedovi – Německu, jeho hlavním městě, historii, spolkových zemích, historii Berlínské zdi a také např. vynálezech, pocházejících od německých autorů. Zde si žáci mohli tipovat, které vynálezy jsou německého původu. Nechyběl ani krátký exkurz do německé kuchyně. Na následné výtvarné dílně tvořili žáci pomocí šablon zvířátek, které jim byly zaslány v předstihu, obrázky na motivy úvodní pohádky bratří Grimmů.

Bedýnka příběhů z Polska proběhla prezenčně a obsahovala polskou pohádku *Wawelský drak, král Krak a švec Skuba* v českém a polském jazyce. Lektorky pohádku hrály jako divadlo, žáci se mohli aktivně zapojovat do děje a odhadovat polské výrazy i vývoj příběhu. Poté seznámily žáky se zemí, jejími zvyky a tradicemi prostřednictvím ilustrované mapy Polska, fotografií měst, kulturních památek, přírody, i kulinárních specialit našeho severního souseda. Povídání doprovázely ukázky typických polských předmětů (jantar a výrobky z něj, tradiční polská keramika, modely polských majáků atd). Žáci se naučili několik polských slov. Lektorka z Polska celý program doprovázela lidovými polskými písněmi hranými na akordeon. Bedýnku završila výtvarná část programu, která byla věnována tradiční technice plstění a tvorbě náramků z ovčí vlny.

V první části prezenčního programu **Bedýnka příběhů z Ruska** si žáci vyslechli pohádku *Sestřička Helenka a bratříček Ivánek* v českém a ruském jazyce, po reflexi pohádky s žáky lektorky poukazovaly na rozdíly mezi Českou republikou a touto rozlehlou zemí, při výkladu využívaly mapu světa, fotografie, typické zdobené nádobí, tradiční panenky – matřjošky, šperky, mince a bankovky. Žáci se naučili několik ruských slov. Ve výtvarné dílně, inspirované tradiční malbou na dřevo, pomalovali dřevěné vařečky akrylovými barvami.

Program **Bedýnky příběhů z Řecka** proběhl online a byl uzpůsoben této distanční formě. Po seznámení si žáci u svých počítačů poslechli dvojjazyčně čtenou bajku *O lvovi a myši*, kterou společně s lektory reflektovali. Dále je řecký lektor provedl svojí prezentací o Řecku, kterou česká lektorka doplnila o zajímavé ankety a hlasování, do něž se účastníci aktivně zapojovali. Ve druhé části lektorka dětem představila princip kreslení podle doma vytvořeného kružítka z kancelářské sponky, gumičky nebo provázku, pomocí kterého si žáci vytvořili a vykreslili zajímavé obrázky mandal, květů nebo olympijských kruhů.

Během prezenčního **programu zaměřeného na Slovensko** lektorky zahrály pohádku *Jak Kubko s Matkem vatru přeskakovali* v českém a slovenském jazyce. Poté následovalo představení země, seznámení se s jejími zvyky a tradicemi prostřednictvím mapy světa, fotografií a ukázky krojů, typických předmětů a řemesel. Slovenská lektorka zahrála na brumli a zapojila žáky do tance *Takto letia vtáci*. Ve výtvarné části programu si žáci vyzkoušeli tradiční slovenskou techniku modrotisk (modrotlač) pomocí otisku razítek na bílém a modrém plátně.

Bedýnka příběhů Sýrie proběhla prezenčně a obsahovala pohádku *Zlatá mince* v českém a arabském jazyce, dále proběhla reflexe pohádky s žáky, na kterou navázala debata týkající se kulturních, zeměpisných a přírodopisných specifík Sýrie s použitím mapy světa, fotografií, typického syrského zdobeného nádobí, tradičního oblečení, koření. Poté lektor představil žákům hudební nástroje (arabská loutna, flétna, tamburína), zahrál a zazpíval arabské lidové písně. Ve výtvarné části programu inspirované tradičními technikami tepání do kovu žáci ze silného alobalu vytvořili velké mince nebo erby, pomocí rydel je zdobili a barvili akrylovými barvami.

Bedýnka příběhů z Ukrajiny představila prezenčně dětem ukrajinskou pohádku *Telesyk* v českém a ukrajinském jazyce formou divadla kamishibai. Lektorky vyprávěly příběh a ukazovaly ilustrace k pohádce. Poté následovalo povídání o zemi s využitím mapy světa, fotografií (vlajka, hlavní město, vesnice, hory, fauna, flora, jídlo atd.), typických ukrajinských předmětů a tradičních oděvů, které si žáci vyzkoušeli. Zatancovali si i lidový tanec na písničku *Podolanočka*. Ve výtvarné části programu žáci tvořili obrázky formou koláže z látek, jelikož pro Ukrajinu je typická práce s textilem.

Vietnamská Bedýnka příběhů probíhala online. Po dvojjazyčném čtení pohádky *Slavnostní koláče* v českém a vietnamském jazyce a její reflexe opět byla využita forma prezentace doplněná o ukázkou vietnamské populární hudby a dále také o ankety a hlasování. Žáci se aktivně zapojovali do povídání, zaměřené na rozdíly mezi Českou republikou a touto asijskou zemí, ať už se to týkalo podnebí, způsobu života, kultury, používaného nádobí nebo oblékání. Žáci se v závěru naučili skládat jednoduché origami zvířátek a dostali od lektorů další postupy a inspirace.

Veškeré multikulturní programy *Bedýnky příběhů* byly vedené dvěma lektory InBáze, z toho vždy jedním původem z dané země. Nicméně metodické materiály jsou přizpůsobené tak, že v budoucnu je možné realizovat programy ve škole rovněž samostatně pedagogy. Na stránkách InBáze a rovněž v metodických materiálech je možné najít audio nahrávky pohádek ve všech cizích jazycích.

Závěrečná evaluace plánu, zapracování zpětných vazeb, finalizace plánu

Metodické a pracovní listy byly navrženy a zpracovány pro tři ZŠ zapojené v projektu, poté je pedagogové pilotovali s žáky v praxi. Dále metodické materiály byly diskutovány a upraveny na míru pro danou školu. Po realizaci multikulturních programů byly pedagogům předávány k pilotování metodické materiály.

Ve školním roce **2020/21** se jednalo o následující materiály:

Pilotování materiálů k Česku probíhalo ve třídách **1.A, 1.B, 1.C**. Dle zpětné vazby od pedagožek jsou úkoly věkově, obsahově i předmětově přiměřené. K metodickým materiálům nebyly žádné připomínky, které by měly být zapracovány. **Materiály jsou určeny pro 0. až 2. ročník.**

Metodika Vietnam se pilotovala ve třídách **5.A a 5.B**. Dle zpětné vazby od pedagožek byla většina úkolů věkově a obsahově přiměřená, ale doporučily neuvádět řešení na pracovních listech, protože žáci do nich nahlíží místo toho, aby sami vyřešili. **Metodika byla následně upravena**, pracovní listy neobsahují řešení, která jsou uváděna pouze v metodických listech určených pro pedagogy. Metodika byla dále **rozšířena na věkovou kategorii od 4. do 6. ročníku, zejména z důvodu práce se slepou mapou a pracovních listech v angličtině**, jelikož na 1. stupni se žáci neučí minulý čas, který by měli dle zadání použít.

Dále následovalo **pilotování materiálů k Řecku – ve třídách 4.A, 4.B**. Dle zpětné vazby byly úkoly pěkné, inspirativní, dětem se líbily. Některé pracovní listy byly obtížnější, neodpovídaly učivu pro 4. třídu (např. PL4 – Matematika, neznají desetinná čísla, velikost úhlů, PL9 – Vlastivěda, zařadit o ročník výš). Na základě připomínek **byly přepracované metodické listy**, zaměřené na **Český jazyk, Vlastivědu a Přírodovědu**, PL14 z HV přesunut do předmětu AJ. **Metodické materiály jsou určeny pro 4. až 6. ročník.**

Pilotování **metodiky Německo** probíhalo **ve třídách 2.A a 2.B**. Zpětná vazba pedagožek byla až na drobné připomínky pozitivní, pracovní listy považují za funkční a věkově přiměřené. Dle

zpětné vazby byly upraveny a doplněny metodické listy zaměřené na **Prvouku** a cílová skupina byla v tomto ročníku rozšířena i na vyšší ročníky. Byla také upravena drobná chyba v křížovce v PL 15, zaměřeném na německé vynálezy. **Metodické materiály jsou nyní určeny pro 2. až 4. ročník.**

Pilotování **metodiky k Rusku** probíhalo ve třídách **3.A, 3.B.** Dle zpětné vazby některé úkoly byly náročné pro danou věkovou kategorii, např. PL6 – Český jazyk, PL26 – Anglický jazyk. Učitelky upozornily i na pár faktických chyb, které se bohužel při grafickém zpracování v úkolech vyskytly (opakování slov na PL5 – Český jazyk, chyby v řešení PL8 – Matematika). **Po zapracování zpětných vazeb chyby byly opravené. Také některé tipy a zajímavá doporučení z pilotování jsme zapracovali do metodických materiálů (metodický list k PL6). Metodické materiály jsou určeny pro 3. až 5. ročník.**

V dalším školním roce **2021/22** probíhalo pilotování těchto metodických materiálů:

Metodika Sýrie se pilotovala ve třídách **5.A a 5.B.** Pedagožky označily metodiku za odpovídající učivu pro 5. ročník, žáci to zvládli většinou samostatně kromě PL2 – Pohádka, kde určují žánr, což je pro 1. stupeň ještě trochu obtížné, protože ne všechny žánry na 1. stupni probírají. Některé úkoly se žákům zdály jednoduché, vhodné pro 4. třídu (PL9 – Matematika), některé byly naopak náročnější (PL13 – Vlastivěda). **Na základě zpětné vazby byly opravené chyby v PL (PL10, 11 – Matematika, PL20 – Přírodověda). Celkově jsme rozšířili doporučené využití materiálů pro 4. až 6. ročník.**

Ve třídách **1.A, 1.B, 1.C** se pilotovala **metodika k Slovensku.** Dle vyjádření pedagožek byly úkoly na pracovních listech velmi zajímavé, podnětné, přiměřené k obsahu i předmětu, děti jejich řešení bavilo. S některými aktivitami se setkaly poprvé (např. obrázkové sudoku). Vzhledem k tomu, že se metodika pilotovala až ve 2. pololetí roku, některé úkoly byly již pro děti příliš jednoduché, ale nápady se líbily, proto požádaly o zařazení složitější varianty úkolu. Jednalo se např. o pracovní listy – **PL3 (Pohádka) nebo PL11 (Matematika).** **Do metodiky jsme u obou PL přidali další složitější úkoly. Doplnili jsme také další tipy, odkazy na obrázky nebo videa, které pedagožky ve zpětných vazbách oceňují a zmiňují, že jim ulehčí přípravu a práci v hodinách.**

Následovalo pilotování **materiálů k Itálii** ve třídách **4.A a 4.B.** Dle zpětné vazby od učitelek úkoly děti moc bavily. Vyskytly ale v PL faktické chyby, např. v PL5 – ČJ nevycházela tajenka, v PL27 – HV byl dvakrát uveden stejný pojem. Pracovní listy byly upravené, metodické listy lehce přepracované. **Metodické materiály jsou určeny pro 4. až 6. ročník.**

Pilotování **metodiky Polsko** probíhalo ve třídách **2.A., 2.B. a 2.C.** Zpětné vazby na metodiku byly v naprosté většině pozitivní, takže nebyly nutné větší úpravy pracovních a metodických listů. V případě matematiky se objevila poznámka o vyšší náročnosti, vzhledem k tomu jsme doporučili tuto aktivitu i pro 3., popř. 4. třídu a toto doporučení zapracovali do metodického listu. Ostatní aktivity byly hodnoceny jako věkově i obsahově přiměřené. **Metodické materiály jsou určeny pro 2. až 4. ročník.**

Metodika Ukrajina se pilotovala **ve třídách 3.A a 3.B.** Dle zpětné vazby od pedagožek jsou úkoly věkově, obsahově i předmětově přiměřené. Po zapracování zpětných vazeb byl graficky opraven PL1. K metodickým listům nebyly žádné připomínky. **Metodické materiály jsou určeny pro 3. až 4. ročník.**

Na konci školního roku 2021/2022 byl plán multikulturní výchovy včetně příloh finalizován a následně předán do školy.

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

- <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/p/231/MULTIKULTURNI-VYCHOVA-V-MATER-SKE-SKOLE.html>
- <https://icpraha.com/pocet-cizincu-v-praze/>
- <https://www.czso.cz/csu/xa/cizinci-v-hl-m-praze-v-roce-2020>
- https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Multikulturalismus?fbclid=IwAR3o_6qgejUNgVkrIjFsEjCNIQacmgw3DdH5d04cHj1SWcao1_80Hei5eQ
- https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/407687/mod_resource/content/1/Multikulturalismus.pdf
- https://www.darius.cz/ag_nikola/multikult.html
- <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/ruzne-tvare-a-aspekty-multikulturalismu-uvod-k-vybranim-aktualnim-studiiim>
- https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Multikulturn%C3%AD_v%C3%BDchova?fbclid=IwAR3K0R6R-8XbiLhuEB0Cj5oo1aG1GZucyD9lZWh2fvDHNhKcZlX1-9NsxyY
- <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10911>
- <https://golemio.cz/insights/statistiky-v-souvislosti-s-vaikou-na-ukrajine>
- <https://statis.msmt.cz/rocenka/rocenka.asp>

Autorský tým

Autorky metodik:

Ing. Petra Holubářová, Ing. Victoria Golovinova, MgA. Hana Mlynářová, Bc. Anh Nguyenová, Mgr. Olga Bulajcsik (Ukrajina), Dafni Dimitriou (Řecko), Mgr. Alena Hanzlíková (Česko), Mgr. Martina Hradecká (Itálie), MgA. Petra Lacinová (Sýrie), Mgr. Petra Tománková (Česko, Řecko)

Ilustrace a grafické zpracování:

MgA. Jakub Dluhosch, Mgr. Martina Hradecká

Vytvořeno v rámci projektu Mosty ke školám II podpořené z Operačního programu
Praha: Pól růstu ČR – CZ, reg. číslo CZ.07.4.68/0.0/0.0/19_068/0001455

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

